

Posudek bakalářské/magisterské diplomové práce
Posudek - Závěrečná práce - CŽV

Student: Anna ŠUŠMÁKOVÁ

Obor: učitel.1.st ZŠ

Název práce v českém jazyce: Postupy vedoucí k propojení komunikační, jazykové a literární výchovy na 1. stupni ZŠ

Název práce v anglickém jazyce: Methods leading to the connection of communicative, linguistic and literary component at primary school

Vedoucí práce: PhDr. Ondřej Hausenblas

Oponent práce: doc. PhDr. Ondřej Hník, Ph.D.

Diplomantka si zvolila téma, které vyžaduje značnou pedagogickou tvořivost – z dostupných zdrojů a ze své prozatím jen omezené zkušenosti si měla načrtnout pojetí toho, jak ve výuce ČJL na 1. stupni ZŠ bude dětem nabízet výuku, v níž se nebudou procvičovat izolovaně tři složky (jazyková, komunikační, literární výchova ani jazyk-sloh-literatura), nýbrž vzájemně příbuzné dorozumívací dovednosti. Ty měly být stanoveny coby cíle výuky a k nim měly být navrženy obecné postupy, které budou žákovi sloužit k co možná celkovému osvojení čtení, psaní, mluvení, naslouchání...

Bez nároku na to, aby vznikla hotová nebo velmi vyspělá koncepce, se dalo očekávat, že si diplomantka zjistí, promyslí a zpracuje starší i nové přístupy a poznatky o procesech učení mateřskému a spisovnému jazyku a řeči i rozvoji čtení a čtenářství. Vzhledem k tomu, že takové poměrně inovativní pojetí výuky by sotva mohla ověřit s dětmi ve třídě, aniž by si třídu vedla od 1. ročníku sama, neobsahovalo zadání realizaci a reflexi živé výuky, ale zato požadovalo prohodit záměr a možnosti s několika učiteli z praxe a analyzovat i využít jejich přínos pro své pojetí.

K svému úkolu by byla uchazečka potřebovala důkladně si ujasnit a upřesnit pojmy. Jak vlastně rozumí složkám oboru (jak jim rozumí ona sama, a jak jsou pojaty v dokumentech nebo v pohovorech s učiteli). K tomu však v práci nedošlo dost důkladně.

Ale i obecné pojmy z oblasti vzdělávání nejsou dost ujasněné – jako jeden z výstupů práce si uchazečka vybrala „vytvořit osnovu“ - bohužel však si nedořekla, v čem spočívá osnova. Diplomantka uvádí, že „směřuje k propojení...“, avšak není patrné, že by si uvědomovala, že složky osnovy musejí být rovnocenné a nemohou se překrývat (prvkem „žák vnímá různá jazyková sdělení“ se zahrnuje osnovový prvek „žák čte s porozuměním“ a patrně i „žák analyzuje text a kriticky posuzuje jeho obsah“ - je otázka, jak potom patří porozumění mimo, tedy vně čtení s porozuměním).

Formulace jsou bohužel často i mimo terminologické pasáže poněkud laické až neumělé. Hned v počátku Teoretické části (s. 11) píše autorka „chci objasnit souvislosti /které?/ a shrnout vývoj českého jazyka s ohledem na téma práce“ - jak shrnout vývoj jazyka? Asi je míněno „pojetí výuky jazyka“?

Zacházení s výrazy jako „cíle“ a „kritéria“ je také málo srozumitelné: „Cílům vedoucím k PKJL přiděluji tato kritéria...“ (s. 14) Autorka patrně míní, že cíle bude vybírat nebo vyhodnocovat podle uvedených kritérií. Ale jak mají „cíle vést k PKJL“? Propojování samo je cílem, a nižší cíle jsou možná kroky na cestě, která vede k cíli ústřednímu. Některé věty se docela vymykají chápání: „Kritérium 5 o aktuálnosti a důležitosti odpovídá otázce nutnosti složitých gramatických pojmů žáků prvních tříd“. Takové zdeředeně stavěné věty zatemňují svůj obsah téměř dokonale. Ostatně celá str. 15 je velice nesrozumitelně psaná, citace jsou jako by nalepeny jedna ke druhé, ale celkový smysl nedávají.

Sama představa toho, jak mohou být složky předmětu ČJL propojeny, není v práci propracována.

Sice jsou tu popsány různé dříve platné osnovy a autorka má snahu z nich vypareparovat jejich cíle a jejich pojetí toho, jak k sobě jazyk, sloh a literatura mohou patřit. Avšak autorka zahltila DP výpisky a citacemi, přičemž své vlastní závěry podává jen skoupě, a navíc málo formulačně zvládnutě. Také číslování kritérií, která si autorka zvolila pro posuzování cílů osnov, jsou psána nestandardně a málo srozumitelně (např. s. 23).

O svém výběru pramenů, ze kterých se inspiruje nebo z nichž chce autorka vyvodit svá vlastní doporučení, bohužel v

DP neříká skoro nic. Mohou prý „sloužit tvůrcům Školních vzdělávacích programů jako vhodná pomůcka“ (kap. 2.3 na s. 16). Autorka mohla podat lepší vysvětlení, proč si myslí, že osnovy by měly být využity při tvorbě ŠVP, když ŠVP je kurikulárním dokumentem opravdu řadově odlišného typu plánování školy než osnovy.

Věnuje málo pozornosti RVP a cílům v něm stanoveným, a to těm stanoveným jako kompetence, i těm, které jsou v podobě očekávaných výstupů a také těm ve formulacích charakteristiky oblastí vzdělávání. Velmi podrobně sice podává skotské a finské národní kurikulum, což je opravdu inspirativní, ale nedonesla si z toho ani pochopení toho, jak se osnová výuka do postupných let docházky, ani jak se formulují cílové dovednosti nebo vědomosti žáků.

V části praktické, od s. 52, pak DP působí velmi nesourodým, málo informovaným dojmem: to, jak je vysvětlován význam určitých činností ve výuce s kritérii pro cíle PKJL, působí velmi mechanicky, např. „Básničku si nejprve říkali, čímž byla zapojena literární výchova.“ (s.58)

Právě zde se projevuje, jak autorce schází důkladné promyšlení toho, co si představuje jako „propojení“ složek předmětu – jinak by nemohla bez komentáře přejít taková tvrzení z vlastní učebnice jedné z interviewovaných učitelek, pro 3. roč, jako je „Co se děje s tím slovem – slovo se mění, co se děje s mým tělem – naklání se a co se děje se slovem-skloujeme. Tělo a jazyk, který se ohýbá a některá slova se tedy musí ohýbat také.“ (sic! Chyby pravopisné jsou snad dány jenom opisem v DP.)

Přestože je v DP patrné, že jí autorka věnovala mnoho podrobného úsilí, obávám se, že v ní nenacházím projevy hlubšího pochopení problematiky ani jasné odborné (profesní) uvažování. Bohužel se ani v průběhu práce na této DP nedařilo navést autorku na to, aby dotahovala svá zjištění směrem k závěrům požadovaným v zadání.

Domnívám se, že pokud má autorka dostat alespoň hodnocení „dobře“, bude se u obhajoby muset projevit velmi odlišně od toho, jak zpracovala tematiku v DP. Jednak uspořádanými pojmy a myšlenkami i jasnou řečí, jednak zřetelnou představou toho, co vlastně míní propojováním tří složek předmětu ČJL – mnohem dokonaleji objasní, „čím a jak která výchova napomáhá druhým dvěma a jak k sobě v přirozeném dorozumívání i čtenářství žáka patří“. Dále sdělí, co k tomu bude, jak bylo stanoveno v zadání DP, potřebovat („Práce nastíní možnosti a přínosy integrujícího pojetí předmětu a identifikuje požadavky, které takové integrující pojetí a postupy výuky kladou na učitele i na žáka.“)

Očekávám, že v obhajobě doplní také další část zadání, totiž „Práce navrhne, které kroky realizovat zpočátku, jako zaváděcí kroky propojování, a vymezí, které změny jsou tak složité nebo náročné, že je vhodnější s nimi počkat.“

V Praze dne 4. 5. 2015

**Ondřej Hausenblas
Podpis**